

Metodika odchovu koroptve polní (*Perdix perdix*) s cílem odchovat jedince vhodné k vypouštění



Cílem tohoto typu odchovu není odchovat maximální možné množství koroptví, ale odchovat maximálně vhodné jedince k vypouštění. Není tedy důležitá kvantita, ale kvalita vypouštěných jedinců. Pro každého chovatele, který se odchovu zúčastní, to bude znamenat zvýšené úsilí. Chov za tímto účelem je samozřejmě složitější, často náročnější na čas a přípravu, na druhou stranu zde každý může ukázat své chovatelské umění. Odchovy těchto typů jsou mezi odbornou veřejností po právu nejvíce ceněny.

Ti z vás, kdo měli možnost se setkat s Johnem Corderem, si jistě pamatují jeho fotografie a videa z odchovných voliér bažanta Wallichova (*Catreus wallichii*). Ty lze považovat za ideální zařízení na odchov hrabavých za účelem vypouštění do volnosti. Naše prostředky a zařízení jsou mnohem skromnější, přesto nám to dává povědomí, kde leží ideál a jaké způsoby při odchovu uplatňovat.

U odchovávaných koroptví je třeba klást důraz na tyto vlastnosti:

- a) Zachování protipredačního chování a max. podpora tohoto chování.
- b) Podpora schopnosti získávání přirozené potravy v přírodě.
- c) Podpora všech ostatních vlastností a typů chování koroptví podporujících přežití a schopnost rozmnožovat se v přírodě.

Způsoby dosažení:

Odchov koroptve polní

Z hlediska tohoto projektu se budeme zabývat pouze přirozeným odchovem koroptví. Vypouštět budeme tedy pouze kuřata, která odchovají koroptví rodiče, popřípadě kohout celibátník. Pro kuřata koroptví stejně jako u jiných druhů hrabavých má odchov vlastním druhem nezastupitelný význam. Již před vylíhnutím kuřata komunikují navzájem a s koroptví slepicí, aby došlo k líhnutí v co nejkratším časovém úseku (to má význam z hlediska protipredačního). Po vylíhnutí první zrakový kontakt „imprinting - vtištění“ utvrzuje kuřata v příslušnosti k vlastnímu druhu. Místo vybrané pro



Páření koroptve polní

hnízdění, preferovaná potrava v různých ročních obdobích, hlasové projevy, reakce na různé druhy nebezpečí a predátorů, ostražitost, preference ekotypů, rozvržení denních aktivit a mnoho dalších se kuřata více či méně učí od svých rodičů. **Přirozený odchov je základní požadavek na všechny chovatele, kteří budou chtít své koroptve v rámci tohoto projektu vypouštět.**

Stále je tu omezená možnost použít k inkubaci vajec kvočny nebo dokonce i umělou líheň. Musí být ovšem dodrženy tyto podmínky:

- 1) Pokud použijete k líhnutí kvočny, ještě před líhnutím vytvořte podmínky, aby si kuřátka od kvočny mohl co nejdříve po vylíhnutí přivolat pár koroptví, popřípadě kohoutek celibátník. Jedná se zde o využití jedné ze specifických vlastností koroptví, velmi silného mateřského pudu. Koroptví pár je schopný ke svým kuřatům přijmout i cizí kuřata s max. věkovým rozdílem asi tři týdnů. Nespárovaný kohoutek „celibátník“ je schopen sám úspěšně odvodit kuřata až do dospělosti. Kuřata koroptví vylíhnutá pod kvočnou, kvokání kvočny jako jiného druhu zpočátku nerozumí, zato okamžitě rozumí hlasovým projevům jedinců svého

druhu. Koroptví pár nebo celibátník pokud slyší pípání koroptvích kuřátek, je často okamžitě začne volat k sobě. Kuřata toto vrozeně známé volání poznají a během chvíle opouštějí kvočnu a připojují se ke svému druhu, který je zpravidla přijímá jako vlastní.

- 2) Pokud použijete k inkubaci umělou líheň, je postup obdobný. Po vylíhnutí a oschnutí přemístíte kuřátka z líhně pod umělou kvočnu do blízkosti koroptvího páru nebo celibátníka určeného k adopci kuřat. Výhodnější bude v tomto případě použít deskové umělé kvočny, kuřátkům poskytnou dostatek tepla, než se rozhodnou připojit k volajícím adoptivním rodičům. Během přemístění z líhně pod umělou kvočnu se snažte, aby vás kuřata neviděla, aby nedošlo k nechtěnému imprintingu.

Při tomto procesu vytvořte koroptvím kuřatům vhodné podmínky pro přežití. Pokud se adopce nezdaří, skončíte stále s polodivokým nebo umělým odchovem. Dopřejte také koroptvím během přijímání kuřátek maximální možný klid.

Tyto postupy byly známy již starým myslivcům, bažantářům a koroptvářům, kteří tyto postupy hojně a úspěšně využívali. Netvrdím, že se to povede pokaždé, ale věřím, že při dodržení popsaných postupů většinou ano.



Polodivoký odchov koroptve polní

Dle umístění odchovných voliér lze odchov rozdělit na dva základními způsoby:

- 1) Ve vlastních voliérách

Mimo některých specifických způsobů popsaných v tomto textu, obecná pravidla odchovu nebudu popisovat, protože je všichni znáte.

- 2) Ve voliérách umístěných v cílové oblasti – Tento způsob odchovu úspěšně praktikují např. v MS Liteň. Jedná se o přirozený odchov koroptví v malých voliérách umístěných přímo v cílové oblasti vypouštění. Voliéry se montují z 6 stěnových dílů a stropu. Jednotlivé díly mají dřevěný rám o rozměrech 250 x 100 cm, na ten je připevněno pletivo. Spodní část voliéry do výšky 30 cm je chráněna ochrannou fólií nebo jiným materiálem, zabráňujícím úniku malých kuřátek a zajišťujícím závětrí pro koroptve. Část voliéry je krytá jako ochrana proti nepříznivému počasí. Voliéra je umístěna na gumových pásech o šíři asi 30 cm, zabezpečující ochranu proti hnibě, prorůstání trávy a ochranu proti podhrabání predátorů. Voliéru je třeba umístit v suché, slunné lokalitě na hustý travnatý porost, který koroptve během chovu nezničí. Do každé voliéry se ve vhodném období (před počátkem snášky nebo po snesení např. 15 – 20

vajec) umístí jeden pár koroptví, který zde zpravidla zahnízdí. Pro zvýšení pravděpodobnosti a úspěšnosti odchovu doporučuji vybírat jedince z přirozeného odchovu. Při odchovu koroptví v těchto menších voliérách doporučuji pro zdárný vývoj kuřat použít jako krmivo na začátku odchovu speciálních granulí pro koroptve. Se zvyšujícím věkem kuřat zvyšovat i podíl přirozené potravy a před vypuštěním již granule z krmné dávky zcela vynechat.

Voliéry

Všechny námi vypouštěné koroptve by měly být odchované v zatravnatých dobře osázených voliérách. Tento bod je důležitý hned z několika hledisek. Koroptve se naučí pohybovat v prostředí podobném přirozenému prostředí, kam budou posléze vypuštěny. Naučí se přijímat podstatnou složku své přirozené potravy v přírodě a zároveň ve vyšší trávě a zeleném krytu hledat přirozený úkryt při stresu a před predátory. Doporučuji proto všem, aby pokud je to možné část (pruh) ponechali nesečený a část sekali a udržovali na výšku max. 2-7 cm. Posečený pruh bude sloužit jako místo, kde obzvláště v mladém věku mohou koroptví kuřátka oschnout (v dobách po nepříznivém počasí), kde se mohou koroptve slunit a kde rády přijímají mladé výhonky travin, bylin a hmyz.

Ze svých praktických zkušeností s udržováním trávníku ve voliérách vám doporučuji:

- 1.) Při osévání používat travní semena odolných trávníků (sešlap a sečení). Směsi semen lučních bylin a travin nejsou vhodné. Potřebujeme trávník rychle rostoucí a hlavně rychle se zahušťující. Jenom hustý drn a dostatečná plocha dokážou odolat tlaku hrabavých. Mně se osvědčila tato travní směs: jílek vytrvalý (*Lolium perenne*), lipnice luční (*Poa pratensis*) a lipnice roční (*Poa annua*), kostřava červená (*Festuca rubra*).
Tip: Bažantí kuřata mají semena lipnice a především jílku v době mléčné zralosti velmi ráda.
- 2.) O trávník je třeba celoročně pečovat (sekat a v obdobích sucha zalévat). Jakmile vám ho jednou bažanti nebo koroptve zničí, je velmi pracné a časově náročné ho znovu vypěstovat.
- 3.) Při obnově malých poničených ploch používám rámy s pletivem, které umístím asi 5 cm nad terén, tak aby nemohli bažanti čerstvě osetou půdu sešlapávat, nemohli v ní hrabat a spásat první naklíčená semena travin.

Krmivo

Jako krmivo doporučuji požívat pouze přirozené složky potravy, se zaměřením na složky potravy v cílové oblasti vypouštění. Nedoporučuji tedy krmit žádný typ granulí, s výjimkou startovacích směsí (např. Gibier start). Použití těchto startovacích granulí je na každém chovateli. Hlavní složku potravy by měly tvořit zelené části rostlin a semena u dospělých koroptví a hmyz u kuřat. Pokud se vám podaří udržet vaši voliéru travnatou, mnoho druhů hmyzu si nalezne svoji cestu do voliéry samo, stačí potom přidávat určité množství mravenčích kulek, kobylek, sarančat, larev potěmníků, ...) Pozor dávejte na inhibiční účinek mšic. Tam, kde není dostatek jiného hmyzu, přijímají koroptví kuřata větší množství mšic. (Ty jsou v agroekosystémech odolnější než jiné druhy



Korptev polní rozebírající klas senegalského prosa

jitrocel kopinatý (*Plantago lanceolata*), ptačinec prostřední (*Stellaria media*) ...) a později především semena travin a plevelů již od mléčné zralosti.

Všem svým koroptvím podávám do záštity snopy obilí a prosa. Od doby, kdy se naučily klasy rozebírat, se staly jejich preferovanou potravou. Nenechte se odradit jejich počátečním nezájmem, jakmile se to jednou naučí, máte vyhráno.

Tip: Pro urychlení někdy stačí nasypat pod snopy pár zrněk.

Tím, že nebudeme krmit granule, je třeba si uvědomit, že vynecháváme plnohodnotnou potravu, zpravidla obohacenou o celou škálu minerálů a vitamínů. Tento hendikep se dá plně nahradit podáváním pestré směsi zrnin, samozřejmě je neustálá přítomnost gritu. Ve svém chovu zároveň používám tekuté přípravky - doplňky minerálů a vitamínů do pitné vody. Celou plochu pod záštitou pokrývá písek.



Kohout koroptve polní při pastvě

hmyzu vůči některým typům insekticidů.) Studie prokázaly, že pokud mšice tvoří podstatnou složku potravy kuřat, dochází k zpomalení růstu a zároveň k zpomalení růstu opeření.

Ve věku několika dnů, je vhodné začít přidávat zelené krmivo a to i v případě, že je voliéra travnatá (na drobno nasekaný řebříček obecný (*Achillea millefolium*), vojtěšku setou (*Medicago sativa*), smetanku lékařskou (*Taraxacum officinale*), jetel luční (*Trifolium pretense*),

Pro přehlednost zde uvádím mnou předkládané typy zrnin:

Základ krmiva tvoří směs zrnin, které moje koroptve preferují zhruba v tomto pořadí: různé druhy prosa, pšenici, lesknici, oves, slunečnici, čirok, kardi a prakticky si nevšímají větších semen hrachu, pelušky, kukuřice. Od února do července podávám naklíčený ječmen, vhodný zdroj mnoha vitamínů. Jak jsem již napsal výše, do záštity svým koroptvím podávám snopy z pšenice a senegalského prosa, které s oblibou rozebírají. Voliéra je travnatá a přidávám na polovinu rozkrájená jablka. (Ta ignorovala několik měsíců, přijímat je začala až v předjaří). Ve vegetační době zkrmuji většinu plodů z naší zahrady.

Potrava koroptve polní v přírodě

Pro vytvoření uceleného obrazu o složkách potravy koroptve polní v přírodě, uvádím níže dva odstavce o potravě dospělců a kuřat. Je třeba brát v potaz, že složení potravy se částečně liší dle lokality a potravní nabídky v dané lokalitě.

Hlavní složku potravy u dospělců koroptve polní tvoří v průběhu celého roku rostlinná potrava. Dospělé koroptve měly v žaludcích 31 % vegetačních částí rostlin, 38 % obilných zrn, 22 % semen plevelů a 9 % hmyzu. Tento poměr se v průběhu roku mění. V zimě se živí koroptve pouze rostlinnou potravou, především úlomky listů ozimů a trav. V potravě na jaře a v létě vzrůstá podíl hmyzu (HUDEC et al. 2005). Rostlinná strava obsahuje především zelené listy trav (*Gramineae*), obilovin a jetelovin (např. *Trifolium*), obilky a semena plevelů, zejména rdesen (*Polygonum*), plodenství ptačince prostředního (*Stellaria media*) a nezralá semena trav, hlavně lipnice roční (*Poa annua*) (CRAMP et al. 1979).

Potravu kuřat tvoří z větší části hmyz. Různí autoři uvádí poměr od 50 do 90 %, který se postupně s věkem kuřat snižuje. V prvních týdnech se jedná o hmyz do velikosti 10 mm (nymfy křísků, drobné plošnice, mšice, chvostokoci, mravenčí kukly apod.) Od čtvrtého týdne ustupuje živočišná složka potravy rostlinné, dosahuje jen 30 % objemu a velikost sbíraného hmyzu se pohybuje od 5 do 25 mm (HUDEC et al. 2005). Především se jedná o larvy pilatek pojídajících listy obilí (*Tenthredinidae*), larvy molů živících se trávou a plevellem (*Lepidoptera*), větší hmyz z řádu *Hemiptera* a různé preferované skupiny brouků, jako jsou nosatci (*Curculionidae*), mandelinky (*Chrysomelidae*) a malí střevlíkovití brouci (*Carabidae*) (CRAMP et al. 1979).

Podpora protipredačního chování

Prosím všechny, kdo navštívili přednášku Johna Cordra v Zoo Praha a mají v živé paměti jeho apel na chov bažantů v lidské péči, tak aby žili v co nejmenším stresu, aby si uvědomili, že toto není ten případ. U koroptví nám nepůjde o jejich spokojený, dlouhověký život v našich voliérách. Vždyť většina autorů uvádí, že průměrná doba života koroptve polní ve volnosti nedosahuje ani dvou let.

Z hlediska zachování přirozeného protipredačního chování je třeba chovat koroptve co nejvíce plaché. Doporučuji navštěvovat voliéry s koroptvemi co nejméně často. Koroptev nás vnímá jako druh predátora a my se budeme snažit je v tom podpořit. Snažte se koroptve nezvykat na žádný podmět, na který v přírodě reagují protipredačně (především vámi chované psi a kočky). Koroptve musí mít ve voliére prostor, kde se před námi mohou skrýt, při naší návštěvě voliéry. Z tohoto hlediska je důležité vnitřní vybavení a osázení voliér.

Vypouštění koroptví



Dospívající kohot koroptve polní

Koroptve budeme vypouštět z vypouštěcích voliér, kde se „aklimatizují“ a uvyknou okolnímu prostředí. Vypouštěné koroptve musí být okroužkované, a pokud budeme žádat o dotace od státu (250 Kč/koroptev), tak se bude otevření voliér účastnit zástupce kraje. S tím se pokusíme domluvit co nejvhodnější podmínky tak, abychom koroptve nemuseli vyhánět a mohli jsme je nechat pomalu a v klidu rozptýlit po okolí. Další podmínkou pro získání dotace je vypouštět minimálně 30 kusů.

Při vypouštění koroptví z odchovných voliér umístěných přímo v cílové oblasti budeme postupovat obdobně. Odpadá zde problém s aklimatizací a uvykáním okolnímu prostředí.

Maximální pozornost je třeba věnovat výběru vhodné lokality. Ta musí splňovat několik základních požadavků:

- a) V blízkém okolí musí být přirozený kryt, kde se po vypuštění mohou koroptve ukrýt před predátory.
- b) Dostatek potravních zdrojů.
- c) Pokud v cílové oblasti nejsou žádné zdroje vody, bude třeba je vytvořit a udržovat.
- d) Koroptve polní se velmi rády popelí, v přírodě si k tomu s oblibou vybírají vyvýšená místa ideálně s hlinitopísčitou půdou. V případě absence takových míst doporučuji je také vytvořit.
- e) Zvýšenou pozornost věnujte problematice lokalit z hlediska „ekopastí“. Pokud je daná mez, remíz, nebo jiné zvolené místo jediným takovým místem v širokém okolí je pravděpodobné, že jím pravidelně procházejí na nočních výpravách predátoři (lišky, jezevci, kuny, toulavé kočky, ...) je třeba je nejdříve ulovit nebo zvolit jinou lokalitu.

Pokud to s podporou koroptve polní v dané lokalitě myslíte skutečně vážně, usilujte ve spolupráci s mysliveckým sdružením o vyhlášení **oblasti chovu koroptve polní**. Z hlediska myslivosti to stanoví jednu z priorit dané oblasti a členům mysliveckého sdružení to umožní lepší péči o koroptve a jejich prostředí a částečně uvolní podmínky v boji s predátory.

Cílem této metodiky není kompletní popis jak koroptve chovat, ale upozornění na specifika tohoto typu odchovu. Dále jsem se snažil ozřejmit, proč k daným způsobům přistupujeme a jaký mají na koroptve a jejich chování vliv. Tato relativně přísná pravidla nejsou samoúčelná, účelem našeho odchovu je vypouštěným koroptvím poskytnout co největší šanci na přežití a rozmnožení. Koroptev polní patří mezi r-stratégy a je vítaným potravním zdrojem pro celou řadu predátorů.

Boj s predátory

Právní předpisy nám povolují jen omezené možnosti redukovat populace pernatých predátorů. Klíčovou roli v ochraně před dravci bude hrát dostatek ploch s vhodným krytem. Jiná je ovšem otázka šelem. Považoval bych za ztrátu času a nesmyslně vynaložené finanční prostředky, pokud budeme vypouštěnými koroptvemi krmit lišky, kuny apod. Na Blešensku se pokusím domluvit s mysliveckým sdružením na uplatňování nekompromisního přístupu a intenzivního lovu těchto predátorů: liška obecná, kuna skalní, (kuna lesní), (jezevec lesní). S mysliveckým hospodářem chci koordinovat kroky k redukcí toulavých koček, a nepůvodních druhů (psík mývalovitý, norek, ..). Zákon o myslivosti č. 449/2001 Sb., nám bohužel v oblasti lovu toulavých koček a nepůvodních druhů situaci spíše komplikuje. Toulaví psi se v honitbě cílové oblasti nevyskytují. Díky absenci velkých komplexů lesa se v naší oblasti vyskytuje prase divoké nepravidelně, pouze ve vegetační době vhodných plodin (především kukuřice).

V boji s predátory se připravte na další dva efekty, které někdy věci neznalé lidi nepříjemně zaskočí.

- 1.) Pokud začnete vypouštět větší množství koroptví, zvyšujete tím potravní nabídku jejich predátorů. Většina predátorů na to bude reagovat větším množstvím potomků a predační tlak tak přirozeně vzroste. Většina druhů našich šelem i dravců jsou silně teritoriální. Pokud tedy myslivec uloví v nějaké lokalitě lišku nebo kunu a jedná se o predátory preferované místo do 7 až 14 dní jejich teritorium obsadí jiný jedinec, do doby než se podaří snížit populaci v dostatečně velké oblasti. Při nižší intenzitě lovu těchto šelem, zbylé samice reagují na větší prostor a bohatší potravní nabídku početnějšími vrhy mláďat. Výsledný vliv na početnost populací predátorů je potom mizivý nebo žádný. Dle mého názoru je třeba především populace těchto šelem (liška obecná, kuna skalní i lesní a toulavé kočky) za použití všech zákonem povolených způsobů lovu udržovat na možném minimu. **Spolupráce s místním mysliveckým sdružením bude hrát v této otázce klíčovou roli.**
- 2.) Pokud bychom přistoupili k vypouštění nevhodných jedinců (především z hlediska protipredačního chování) predátoři na tento snadný zdroj potravy okamžitě reagují a do doby, kdy je ho dostatek, se na něj částečně specializují, přičemž se jejich lovecké dovednosti a úspěšnost zpravidla zvyšují. Přirozeně tak roste tlak i na zbytkovou divokou populaci koroptve polní v dané oblasti, což je vzhledem k našim cílům vysoce kontraproduktivní.

Naprostá většina autorů jako hlavní příčinu mortality koroptví uvádí predaci. BUNER & SCHAUB (2008) v rámci své studie prokázali, že z celkem 85 kadáverů koroptví (tělních zbytků) bylo predováno 96 % jedinců. Některé další studie ukazují, že na rozdíl od minulých desetiletí je nyní zemědělskými pracemi způsobeno jen malé množství ztrát.

Na závěr této kapitoly bych rád zdůraznil: Redukce predátorů je významný, ne však nejdůležitější předpoklad úspěchu tohoto projektu. Tím jednoznačně zůstává úprava zemědělské krajiny, její mozaikovitosti a tvorba všech rozčleňujících prvků tak, aby daný agroekosystém co nejvíce vyhovoval potřebám koroptví polních.

Pokud v některém roce během zimního období nastanou kritické klimatické podmínky nebo dojde dočasně k značné koncentraci pernatých predátorů, je třeba počítat s komorováním koroptví. Ptáci se pochytají do podražců a zakomorují. K opětovnému vypuštění se přistupuje zpravidla až před rozbíjením hejnek a tvorbou párů (podle klimatických podmínek koncem února a v průběhu března).

Autor: Ing. Jiří Mrnka

Použitá literatura:

HUDEC K. & ŠŤASTNÝ K. (eds.). 2005: *Fauna ČR. Ptáci 2/I*. Academia, Praha

CRAMP S. & SIMMONS K. E. L. (eds.). 1979: *The birds of the Western Palearctic*. Oxford University Press, Oxford

BUNER F., SCHAUB M. 2008: How do different releasing techniques affect the survival of reintroduced Grey Partridges *Perdix perdix*? *Wildlife Biology* 14: 26-35.